

t. LII, nr 3/2025 DOI: 10.5604/01.3001.0055.1697

STREETWORKING: WYZWANIA DEINSTYTUCJONALIZACJI I PROFESJONALIZACJI ŚRODOWISKOWEJ PRAKTYKI POMOCOWEJ

STREETWORKING: CHALLENGES OF DEINSTITUTIONALIZATION AND PROFESSIONALIZATION OF COMMUNITY OUTREACH PRACTICE

Mariola Bieńko

ORCID: 0000-0001-9165-906X

Uniwersytet Warszawski*

e-mail: m.m.bienko@uw.edu.pl

Abstract: The article presents the reality of street work based on existing data and information from sources such as reports, articles, books, websites and databases. It discusses examples of concepts utilizing the ideas of empowerment and fostering positive change include, among others, a solution oriented approach, harm reduction approach, the accompaniment principle or an approach based on the creation and development of 'hard to reach' communities. This article examines the challenges surrounding deinstitutionalization and professionalization of the street-level work. On the one hand, street work as individualized community outreach practice allows for empowerment, personalization, formatting assistance to a person's needs, fitting into the rhetoric of deinstitutionalization. Simultaneously, great importance is attached to standards in contemporary street work and new forms of professionalization of the street workers' job. They involve a shift towards hybrid professionalism, where traditional occupational standards are adapted and integrated with new demands and contexts. The goal of considerations was to show the processual nature of the changes, that focus on developing and promoting new, diverse and socially desirable - inclusive and activating - principles of organizing support at the community level.

Keywords: social work, street work, outreach method, deinstitutionalization, professionalization

Author's affiliation: University of Warsaw

---

* Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, 00-927 Warszawa, ul. Nowy Świat 69.

Abstrakt: Artykuł przedstawia realia ulicznej pracy socjalnej w oparciu o istniejące dane i informacje pochodzące z raportów, artykułów, książek, stron internetowych i baz danych. Omówiono przykłady koncepcji wykorzystujących idee upodmiotowienia i wspierania pozytywnych zmian, w tym m.in. podejście zorientowane na rozwiązanie, podejście oparte na redukcji szkód, zasadę towarzyszenia czy też podejście oparte na tworzeniu i rozwoju społeczności „trudno dostępnych”. Niniejszy artykuł analizuje wyzwania związane z deinstytucjonalizacją i profesjonalizacją pracy na poziomie ulicy. Z jednej strony streetworking jako zindywidualizowana praktyka środowiskowa pozwala na upodmiotowienie, personalizację, dostosowanie pomocy do potrzeb danej osoby, wpisując się w retorykę deinstytucjonalizacji. Jednocześnie dużą wagę przywiązuje się do standardów we współczesnej pracy ulicznej i nowych form profesjonalizacji pracy streetworkerów. Wiąże się to z przejściem na profesjonalizm hybrydowy, w którym tradycyjne standardy zawodowe są dostosowywane i integrowane z nowymi wymaganiami i kontekstami. Celem rozważań było pokazanie procesualnego charakteru zmian, które koncentrują się na rozwijaniu i promowaniu nowych, różnorodnych i społecznie pożądanych – włączających i aktywizujących – zasad organizowania wsparcia na poziomie społeczności.

Słowa kluczowe: praca socjalna, praca uliczna, metoda dotarcia z zewnątrz, deinstytucjonalizacja, profesjonalizacja

WPROWADZENIE

Artykuł ma charakter przeglądowny. Jego celem jest przedstawienie aktualnego stanu wiedzy, badań oraz dostępnych źródeł na temat streetworkingu¹. W ramach metody *desk research*, dokonałam przeglądu danych zastanych pozyskiwanych zarówno z elektronicznych baz danych, jak i z bibliografii recenzowanych prac naukowych z lat 1901–2023. Analiza publikacji naukowych, dokumentów administracyjno-prawnych, sprawozdań, raportów oraz stron internetowych organizacji pozarządowych dotyczących streetworkingu umożliwiła zobrazowanie procesów deinstytucjonalizacji i profesjonalizacji tej środowiskowej praktyki pomocowej. Przedstawione w artykule wyzwania są wpisane w metodykę działań streetworkera. Z jednej strony streetworking określany jest jako innowacyjna forma pracy socjalnej ze względu na ukierunkowanie na deinstytucjonalizację, środowiskowe metody działania. Z drugiej strony streetworker, działając w pozainstytucjonalnym otoczeniu, poszukuje również instytucjonalnych form pomocy, dbając zarazem o podmiotowość swoich podopiecznych. Pogłębianiu procesu deinstytucjonalizacji towarzyszy rozwój standardów pracy streetworkera oraz ścieżek nowej profesjonalizacji, obejmujących tworzenie miejsc pracy dla streetworkerów, ich edukację i specjalizację zawodową oraz samoorganizację środowiskową.

Począwszy od okresu średniowiecza nadrzędnym celem postępowania z osobami wykluczonymi, przebywającymi w przestrzeni publicznej było na ogół wyeliminowanie ich z życia społecznego, usunięcie z miasta, umieszczenie w przytułku, domu opieki, szpitalu, w mniejszym zaś ich wsparcie. Określano ich w Polsce mianem ludzi „luźnych” (swobodnych), „zbędnych”, „swawolnych”, „hultajów” (Baranowski, 1986, s. 43). Współcześnie praca streetworkera polega na skłanianiu odbiorców pomocy do udziału w życiu społecznym, niezależnie od stopnia wykluczenia. Historyczna tradycja ratownictwa ulicznego jest punktem wyjścia dla wielu zawodów pomocowych opartych na pracy środowiskowej i jako takie uznawane jest za genezę współczesnego streetworkingu (Ferguson, 2004). Na ziemiach polskich Adam Bernard Chmielowski znany jako święty Brat Albert (1845–1916) był pionierem po-

dejścia środowiskowego w pracy z osobami bezdomnymi. Janusz Korczak (1878–1942), Kazimierz Lisiecki (1902–1976) podejmowali zorganizowane działania środowiskowe wobec dzieci ulicy. Spontaniczność i niekonwencjonalność tych działań, zróżnicowanie i zindywidualizowanie programów, form i środków, stanowi dzisiaj podstawowy atut działań streetworkerskich (Korczak, 1901; Gierek, Gierek i Krzepina, 2014). W Stanach Zjednoczonych pod koniec lat dwudziestych XX w. streetworking wywodził się z działań zapobiegających przestępczości nieletnich. W Wielkiej Brytanii, Holandii i w krajach skandynawskich powstawały wówczas programy pomocy skierowane do osób prostytuujących się, uzależnionych od narkotyków oraz o orientacji homoseksualnej (Szeintuch, 2015). Pierwsze projekty, określane jako praca metodą streetworkingu kierowane do prostytuujących się kobiet, osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych i „dzieci ulicy” zaczęły funkcjonować w polskich miastach na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku (Dębski i Michalska, 2012).

Obecnie streetworkerów określa się jako pracowników lub doradców ulicznych, wychowawców podwórkowych, pedagogów lub edukatorów ulicznych, outreachworkerów czy animatorów środowiskowych (Dec-Piotrowska, 2018). Streetworking jest uznawany za skuteczną formę profilaktyki i edukacji wśród osób podejmujących ryzykowne zachowania, zarówno w odniesieniu do swojego życia, jak i zdrowia innych ludzi (Dec, 2012). To metoda pracy socjalnej o charakterze pomocowym, interwencyjnym, reintegracyjnym, edukacyjnym, profilaktycznym, która skierowana jest do jednostek i grup wysokiego ryzyka społecznego (Bielecka, 2014). Jest to długofalowe działanie, które „wynika z potrzeb, wymagań i dążeń ludzi, do których jest kierowane, a jego celem jest wzmocnienie ich zdolności do przyjęcia na siebie odpowiedzialności i tworzenia własnego scenariusza swojego życia” (Dynamo International, 2008, s. 22). Praca uliczna wpisuje się w proces deinstytucjonalizacji, rozumiany jako przechodzenie od organizowania wsparcia w placówkach całodobowych długookresowego pobytu do wsparcia w środowisku „z wykorzystaniem infrastruktury usług społecznych i innych zasobów społeczności lokalnych” (Rymsza, 2023, s. 7). W pałecie działań pomocowych o zróżnicowanym stopniu uśrednieniu streetworking jest usługą o bardzo niskim poziomie instytucjonalizacji. Jednak z socjologicznego punktu widzenia, jako zorganizowane działanie społeczne, sam w sobie pozostaje formą instytucji (Rymsza, 2023).

¹ Jest to jeden z obszarów ekspertyzy Uniwersyteckiego Obserwatorium Deinstytucjonalizacji Praktyk Pomocowych UODI, wspólnego przedsięwzięcia partnerskiego Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji UW, Centrum Europejskiego UW oraz Instytutu Studiów Społecznych im. Profesora Roberta Zajonca UW.

METODYKA DZIAŁAŃ ŚRODOWISKOWYCH STREETWORKERA

Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich (OSOS) wyróżnia cztery główne grupy odbiorców działań streetworkerów. Są to tzw. dzieci ulicy (młodzi ludzie pozbawieni odpowiedniej opieki ze strony dorosłych), osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych, osoby świadczące usługi seksualne oraz osoby w kryzysie bezdomności. Na świecie streetworking kierowany jest również do migrantów nielegalnie przebywających na terenie danego kraju, dziewcząt i kobiet w miejscach nasilenia konfliktów zbrojnych i/lub społecznych oraz do członków mniejszości etnicznych, kulturowych, religijnych słabo zamieszkałych ze społecznością lokalną, a także do pseudokibiców.

Międzynarodowy przewodnik metodologiczny po streetworkingu na świecie (Dynamo International, 2008) wskazuje na zasady pracy streetworkera, niezależnie od grupy, z którą pracuje:

- podejście polegające na szacunku i tolerancji wobec osób wykluczonych,
- świadomość, że streetworker stanowi pierwsze (a niekiedy ostatnie) ogniwo edukacji i pomocy społecznej,
- zbudowanie bliskiej relacji z odbiorcą (towarzyszenie w problemie),
- relacja z podopiecznym oparta na zaufaniu,
- dostępność streetworkera – łatwość spotkania go.

W zależności od odbiorców, ich miejsca w społeczeństwie, występujących problemów i potrzeb wyróżnia się cztery formy streetworkingu (Walendzik, 2005):

- streetworking skoncentrowany na jednostce opiera się na osobistej więzi między podopiecznym a streetworkerem, kluczowe jest udzielanie wsparcia oraz zapewnienie indywidualnej opieki;
- streetworking ukierunkowany na grupę koncentruje się na jej integracji i aktywizacji, a także na realizacji wspólnych celów poprzez budowanie więzi między jej członkami;
- streetworking, oparty na ofertach pomocy, polega na tworzeniu programów profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych, które uwzględniają specyficzne potrzeby grup docelowych oraz na organizowaniu akcji skierowanych do konkretnych odbiorców;
- streetworking, ukierunkowany na liderów (multiplikatorów) ma na celu aktywizowanie i motywowanie członków grupy docelowej do działania, a także tworzenie i wspieranie inicjatyw o charakterze samopomocowym.

Rozróżnia się edukację uliczną ze wsparciem socjoedukacyjnym i inicjatywami na rzecz wspólnoty oraz działania uliczne (animację) oparte na organizowaniu zajęć grupowych i wspieraniu osób realizujących swoje projekty (Szluz, 2014). Elastyczny charakter pracy metodą streetworkingu przy użyciu różnych form pozwala na zmiany sposobu docierania do odbiorców. Może stanowić alternatywę dla programów stacjonarnych, wzbogacając ich ofertę lub podejmując inne działania na rzecz tych samych grup społecznych.

METODA OUTREACH WORK

Streetworking jako socjalna praca uliczna realizowany jest przy zastosowaniu zdywersyfikowanych technik wsparcia podopiecznych w ramach metody indywidualnego przypadku, pracy z grupą oraz organizowania środowiska lokalnego. Jest jednym z narzędzi metody *outreach* – „metody dotarcia z zewnątrz”. Dotyczy ona obszarów dysfunkcji, niepodlegających oddziaływaniom instytucjonalnym lub będących pod ich niewystarczającym wpływem. *Outreach work* uważana jest za cenne uzupełnienie dla tradycyjnego i zinstytucjonalizowanego systemu interwencji społecznej poprzez wychodzenie z ofertą poza ramy i mury danej instytucji do osób, które ze sformalizowanej pomocy nie mogą korzystać (bo im nie przysługuje) bądź nie chcą z niej korzystać ze względu na swoje postawy, doświadczenia, stopień wykluczenia, konflikt z prawem, brak możliwości dotarcia do danej placówki lub nieadekwatność proponowanej oferty pomocy. Mogą też negować daną instytucję z powodu stawianych przez nią rygorów. Są to osoby zagrożone wykluczeniem, wywodzące się z grup naznaczanych czy marginalizowanych (w wyniku prowadzonego stylu życia, powstałych problemów z obszaru niedostosowania czy patologii społecznej) lub będące już poza marginesem życia społecznego (podwójnie wykluczone) (Walendzik, 2005; Dębski i Michalska, 2012).

Działania *outreach* nastawione są na dotarcie bezpośrednio do środowisk, w których przebywają potencjalni potrzebujący. Streetworkerzy łączą pracę w przestrzeni otwartej i zamkniętej. Uzupełnieniem działań streetworkerskich w środowisku jest *drop-in centre* – lokal (bezpieczne miejsce), w którym można prowadzić zajęcia grupowe oraz poradnictwo indywidualne dla osób zmotywowanych do podjęcia kroków na rzecz wychodzenia z trudnej sytuacji. Streetworkerzy stosują również mobilne działania *outreach* w busach, w których podopieczni otrzymują pomoc medyczną, odzież, pożywienie, a także nawiązują bezpieczną relację.

ZASADA TOWARZYSZENIA

Praca streetworkera opiera się głównie na edukacji nieformalnej, poradnictwie, prewencji bezpośredniej, ograniczaniu ryzyka pogłębienia się wykluczenia (Dec-Piotrowska, 2018). Streetworker realizuje zadania zgodne z podejściem określanym jako redukcja szkód (*harm reduction*), które zakłada, że w pracy z osobami wykluczonymi zmiana dotychczasowego sposobu życia nie jest priorytetem. Streetworker skupia się na minimalizowaniu negatywnych skutków, zapewniając bezpieczeństwo poprzez na przykład wymianę igieł u osób zażywających narkotyki lub dostarczanie prezerwatyw osobom świadczącym usługi seksualne. Nie chodzi o akceptację niekorzystnych zjawisk społecznych, ale próbę ich poznania oraz akceptację ludzi wykluczonych z ich prawem do stanowienia o sobie (Dec, 2012). Pracownik uliczny oferuje pomoc, która polega na współuczestnictwie i zakłada przymierze zbudowane na poszanowaniu prawa jednostki do podejmowania własnych decyzji oraz uznania jej zdolności do usamodzielnienia. Streetworker nie narzuca gotowych pomysłów i nie zakłada,

iz są one optymalne, pokazuje jedynie inne zgodne z normą społeczną rozwiązania. Jego zadaniem jest motywowanie i towarzyszenie odbiorcy działań w podejmowaniu przez niego decyzji o zmianach w jego obecnym życiu, a gdy jest to konieczne, w szukaniu instytucjonalnych form wsparcia i pomocy (Dynamo International, 2008). Streetworker ma za zadanie bez moralizowania i oceniania zaakceptować podopiecznych takimi, jakimi są i jak żyją. Dlatego też reagowanie w sytuacjach kryzysowych i udzielanie wsparcia odbywa się z uwzględnieniem dobrowolności, na zasadach wypracowanych z adresatem działań, w czasie i tempie zaakceptowanym przez podopiecznego (Bielecka, 2014).

Odbiorca działań ustala zasady i reguły pracy, daje przyzwolenie streetworkerowi na obecność w swoim świecie. Wytwarza się relacja, która nie jest przyjaźnią, ale nie przybiera również formy zinstytucjonalizowanej. Jest to towarzyszenie w załatwianiu codziennych spraw aż po zwykłą obecność w życiu podopiecznych (Magreta, 2006). Relacja łącząca streetworkerów i odbiorców ich usług wynika z wypracowanej wspólnie równowagi pomiędzy wyznaczonymi celami a swobodną formą ich realizacji (Dec, 2012, s.133). Streetworker nie podejmuje decyzji za osobę będącą w potrzebie i nie wymusza zmian. Proponuje takie wsparcie, które jest ona w stanie zaakceptować.

Celem działań streetworkerskich nie jest „wyciągnięcie” osoby z jej środowiska, lecz pomoc w przezwyciężaniu trudności, podnoszenie samooceny, szacunku do samego siebie, brania odpowiedzialności za swoje życie. Streetworking jako zindywidualizowana środowiskowa praktyka pomocowa pozwala na upodmiotowienie podopiecznego, spersonalizowanie, czyli sformatowanie pomocy do potrzeb osoby i jej uspołecznienie. Streetworker sam inicjuje kontakt z odbiorcą usług, wchodząc w jego przestrzeń społeczną. Przenika do środowiska, stając się jego częścią. Brak pośpiechu ma ogromne znaczenie w budowaniu relacji przez streetworkera (Hill i Laredo, 2018). Wsparcie realizowane jest według zasady *empowerment*, która zakłada, że odbiorca pomocy jest zarazem samodzielnym partnerem odzyskującym poczucie sprawstwa i kontroli nad własnym życiem, w dziedzinie którego jest prawdziwym ekspertem.

STANDARDY PRACY ŚRODOWISKOWEJ STREETWORKERA

Nie istnieją uniwersalne ramy teoretyczne dla metodologii streetworkingu, byłoby to zbyt uproszczenie wobec różnorodności i kreatywności stosowanych metod. Zespoły specjalistów pracujące nad standardami działań środowiskowych przyznają, że rezultaty pracy streetworkera są „trudne do oceny, bowiem zależą od wielu nie dających się wymierzyć, ani porównać czynników, m.in. od środowiska, osób z którymi pracuje, problemów, jakie ma do rozwiązania, jego dyspozycji, wiedzy, umiejętności i ograniczeń, ale przede wszystkim od realnych sytuacji, jakie niesie ze sobą praca z ludźmi w otwartej przestrzeni wymagająca niejednokrotnie szybkiego dostosowania, zmiany planów i podejścia” (Bielecka i in., 2015, s. 6).

Biorąc pod uwagę nieostre granice między formami pracy w środowisku otwartym, w rekomendowanych standardach określono:

- „adresatów działań oraz aspekty organizacyjno-metodyczne,
- etapy, organizację, teren oraz czas trwania programu,
- główne metody, techniki i formy pracy,
- warunki współpracy z lokalnym systemem wsparcia,
- wymagania dotyczące kadry i prowadzonej dokumentacji,
- sposób i narzędzia ewaluacji” (Bielecka i in., 2015, s. 7).

Streetworking realizowany jest przez profesjonalistów (osoby z odpowiednim specjalistycznym przeszkoleniem), w nurcie samopomocowym na przykład przez osoby z doświadczeniem bezdomności, uzależnienia, pracy seksualnej lub w nurcie mieszanym (praca zespołowa, w których jeden streetworker odpowiada nurtowi samopomocowemu, a drugi zawodowemu). Ze względu na bezpieczeństwo praca streetworkerów jest na ogół realizowana w dwuosobowych zespołach, jednak nawiązywanie kontaktu i jego prowadzenie powinno odbywać się indywidualnie. Oprócz pracowników etatowych w organizacjach trzeciego sektora działają również wolontariusze pełniący rolę streetworkerów, co wzmacnia deinstytucjonalny charakter pracy ulicznej. Wolontariusze angażujący się w działania terenowe nigdy nie pracują samodzielnie – mogą jedynie towarzyszyć parze streetworkerów (Dębski i Michalska, 2012). Wyzwaniem pozostaje profesjonalizacja wolontariuszy pracujących jako streetworkerzy oraz ich koordynatorów.

Działania zespołów streetworkerskich przebiegają w kilku następujących po sobie etapach. Pierwszy etap to diagnoza, poznanie środowiska lokalnego, ustalenie celów, potrzeb i możliwości działania. Streetworker powinien znać specyfikę funkcjonowania danej grupy, zasady i normy obowiązujące w społeczności, język, jakim posługują się jej członkowie oraz hierarchię i obyczaje, jakie w niej panują. Na tym etapie ważna jest rola koordynatora, rekrutującego streetworkerów oraz ich przygotowanie do realizacji zadań. Równie istotne jest zaplanowanie szczegółowego harmonogramu działań, to znaczy wybór miejsc pracy, podział obowiązków, pozyskiwanie partnerów do współpracy, znających środowisko peer-edukatorów (sprzymierzeńców środowiskowych). Następny etap to stopniowe zaznaczanie swojej obecności i roli w środowisku, dostosowanie do zasad, języka, wartości, nawiązywanie kontaktu z wybranymi osobami oraz cierpliwe, długotrwałe tworzenie relacji. Streetworker powinien ustalić sposób wspólnego kontaktowania się, znać imiona bądź przezwiska osób, z którymi pracuje, podobnie jak odbiorcy programu powinni znać imię streetworkera i rozpoznawać go na ulicy. Ostatni etap pracy polega na organizacji działań pomocowych i interwencyjnych, z uwzględnieniem zarówno wsparcia indywidualnego, jak i działania grupowego czy wspólnotowego. Praca może zakończyć się na każdym z wymienionych etapów. Są one płynne i uzależnione od indywidualnych potrzeb podopiecznego (Dynamo International, 2008; Dębski i Michalska, 2012; Ronatowicz i Porembaska, 2013).

W pracy z osobami i grupami wykluczonymi konieczne jest zaplecze merytoryczne, posiadanie interdyscyplinarnej wiedzy z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii, prawa, edukacji zdrowotnej. W standardach zalecane są predyspozycje osobowościowe: komunikatywność, kreatywność, empatia, cierpliwość, dyskrecja, odpowiedzialność, dojrzałość emocjonalna, asertywność, umiejętność zarządzania czasem oraz radzenia sobie ze stresem, bezradnością i własnymi słabościami. Praca ta wymaga elastyczności, dyspozycyjności i dużej mobilności. W literaturze zachodniej streetworkerów określa się mianem ulicznych pracowników perypatetycznych, czyli wędrujących (ang. *peripatetic* zob. Hill i Laredo, 2018, s. 3). Administracyjnym standardem pracy streetworkera jest dokumentacja i sprawozdawczość, ograniczone do niezbędnego minimum, wykorzystywane jedynie do monitorowania sytuacji podopiecznego czy prowadzenia statystyk.

Zestaw wymienionych cech i umiejętności sytuacji streetworkera jako lidera środowiskowego (Michel, 2011). Wydaje się, że jego praca nie generuje wysokich kosztów. Może on nieść wsparcie i pomoc wielu osobom, używając do tego plecaka, mapy, latarki, apteczki, telefonu komórkowego, ale również określonych cech osobowości, umiejętności interpersonalnych i wiedzy. Dlatego nakładów finansowych wymagają cykliczne szkolenia oraz superwizje. Ze względu na charakter pracy streetworker potrzebuje systematycznego monitoringu ze strony koordynatora projektu lub ekspertów zewnętrznych (Szczypior i Meller, 2023). Superwizja w pracy streetworkera może mieć funkcję administracyjno-zarządzającą (analiza granic funkcjonowania, planowania, podziału i oceny pracy); zawodową i edukacyjną (analiza z punktu widzenia standardów zawodowych, etycznych, rozwój dotychczasowej wiedzy, umiejętności i zachowań); wsparcia emocjonalnego (ochrona przed nadmiernym stresem, zmniejszenie poczucia bezradności i zniechęcenia w pracy z osobami wykluczonymi, zwiększenie zaufania do siebie i własnych kompetencji zawodowych) (Dębski i Michalska, 2012).

ŚCIEŻKI PROFESJONALIZACJI STREETWORKINGU

Opisane standardy pracy streetworkera wiążą się z profesjonalizacją działań pomocowych, która podobnie jak deinstytucjonalizacja, ma charakter procesualny i rozwojowy „od akumulacji zobiektywizowanej wiedzy o określonych metodach pomagania przez wyodrębnienie poszczególnych zawodów pomocowych do uzyskania przez nie statusu profesji pomocowych” (Rymsza, 2023, s. 18). Dotychczas w Polsce nie istniał formalny opis zawodu streetworkera, co oznacza, że nie figurował on w Klasyfikacji Zawodów i Specjalności. Dyskusyjne są próby sprofesjonalizowania predyspozycji osobowościowych i kompetencji emocjonalnych kształtujących tożsamość zawodową streetworkera. Najnowszą odpowiedzią na to wyzwanie jest propozycja wpisania zawodu „341208 – pracownik do spraw streetworkingu (streetworker)” do Klasyfikacji Zawodów i Specjalności. Rozporządzenie zmieniające klasyfikację weszło w życie 1 stycznia 2025 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1372).

Marek Rymsza (2022) wskazuje na nową profesjonalizację praktyk pomocowych przez instytucjonaliza-

cję, edukację, samoorganizację środowiskową, przez różnicowanie oraz przez komercjalizację. Streetworking wpisuje się wyraźnie w ten nurt z pominięciem strategii przez komercjalizację, czyli obecność usług świadczonych przez streetworkerów na rynku praktyk pomocowych i ich wysokiej pozycji ze względu na zarobki wynikające z popytu i podaży.

Profesjonalizacja przez instytucjonalizację to tworzenie miejsc pracy dla streetworkerów w ośrodkach pomocy społecznej, ośrodkach pomocy rodzinie, centrach pomocy rodzinie, jednostkach samorządu terytorialnego, podmiotach prywatnych, ale głównie w organizacjach pozarządowych.

Zapisy dotyczące pracy streetworkera będącego jednocześnie pracownikiem socjalnym zawarte są w Ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.) i w Ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. 2008, nr 223, poz. 1458). Pracę streetworkerów-wolontariuszy reguluje ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2003, nr 96, poz. 873. z późn. zm.). Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu i systemie pieczy zastępczej pozwala na prowadzenie placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej przez wychowawcę z uwzględnieniem działań animacyjnych i socjoterapeutycznych (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887).

Atutem zatrudnienia w organizacji pozarządowej jest elastyczny charakter realizowanej pracy, utrudnieniem może być brak formalnego umocowania administracyjnego, jakie posiada, np. pracownik socjalny. Praca w sektorze publicznym zapewnia umocowanie administracyjne, narzuca jednak pracownikowi socjalnemu z zakresem pracy streetworkera sztywne procedury i wymagania dokumentacyjne.

Profesjonalizacja przez edukację obejmuje działania streetworkerów polegające na upowszechnianiu środowiskowych metod i technik pomocowych oraz określenie ram kompetencyjnych i etyki wykonywanej przez nich pracy. Pomimo tego, że nie istnieją jednolite wymagania dotyczące streetworkingu, zespoły specjalistów i praktyków w przewodnikach i podręcznikach rekomendują standardy pracy z różnymi grupami (np. Dębski i Michalska, 2012; Michalska, 2023; Meller, Adamczyk i Koszutowski, 2023). Chociaż nie stanowią one jeszcze gotowego modelu, umożliwiają podnoszenie poziomu kompetencji przez już czynnych zawodowo pracowników ulicznych w ramach tzw. kształcenia ustawicznego. Powoli rozszerza się oferta szkoleń i formalnego systemu studiów na kierunku praca socjalna lub pedagogika w zakresie specjalności streetworking, a tym samym powstaje formalne przygotowanie specjalistów, polegające na zdobywaniu wykształcenia na poziomie uniwersyteckim oraz systemu specjalizacji zawodowych.

Profesjonalizacja przez samoorganizację środowiskową jest budowaniem reprezentacji zawodowej, opartej na dobrowolnym członkostwie streetworkerów. Na drodze integracji pracowników ulicznych sektora publicznego i organizacji pozarządowych powstają platformy wymiany wiedzy, informacji i doświadczeń. Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich (OSOS), Federacja Organizacji Streetworkerskich na rzecz Dzieci i Młodzieży (FOS) kształtują standardy

wykonywania zawodu, wspierając się i współdziałając w obszarze innowacyjnych przedsięwzięć z zakresu streetworkingu w projektach społecznych na gruncie krajowym. Polscy streetworkerzy są członkami Dynamo International Street Workers Network, której celem jest podwyższenie i zwiększenie skuteczności streetworkingu w różnych regionach świata, uświadamianie o problemach ludzi żyjących na ulicy oraz wypracowywanie strukturalnych rozwiązań służących ograniczeniu zjawiska wykluczenia społecznego.

Profesjonalizacja przez różnicowanie pozwala na rozwój praktyk streetworkerskich dzięki wyłanianiu się wraz z rozwojem metodyki pracy kolejnych specjalności zawodowych. Przykładem jest budowanie odrębności trzech specjalizacji w pracy środowiskowej kierowanej do dzieci i młodzieży (Bielecka i in., 2015: 5):

- wychowawca podwórkowy – pracuje z dziećmi w wieku szkolnym, które spędzają czas poza domem, ale rzadko wykazują zachowania ryzykowne (działania w obszarze profilaktyki uniwersalnej);
- streetworker/pedagog ulicy – pracuje z dziećmi i młodzieżą w wieku 7–18 lat, podejmujących zachowania ryzykowne i zagrożonych wykluczeniem społecznym (działania w obszarze profilaktyki selektywnej);
- streetworker młodzieży – pracuje z członkami grup najwyższego ryzyka w wieku 15–26 lat, niedostosowanymi społecznie, uzależnionymi, bezdomnymi, prostytuującymi się (działania w obszarze profilaktyki wskazującej).

Szybko rozwijające się w ostatnim czasie specjalizacje, aspirujące do uzyskania statusu nowych zawodów to partyworking i networking. Działania podejmowane przez partyworkerów mają charakter edukacyjny i profilaktyczny w zakresie HIV/AIDS, chorób przenoszonych drogą płciową oraz wszelkich środków psychoaktywnych. Celem jest promocja zdrowia oraz redukcja szkód wynikających z podejmowania działań ryzykownych. Swoją ofertę partyworkerzy kierują do osób przebywających w dyskotekach, klubach, na koncertach, imprezach muzycznych. Są przeszkoleni w udzielaniu pierwszej pomocy przedmedycznej oraz interwencji w sytuacjach zagrażających życiu lub zdrowiu. W „kioskach” – punktach konsultacyjnych dostępne są apteczka, ulotki, materiały informacyjne (Rynkiewicz i in., 2019). Networking z kolei zakłada dotarcie do grup i osób (narażonych na uzależnienia, przemoc seksualną, podejmowanie ryzykownych zachowań), których głównym środowiskiem przebywania jest cyberprzestrzeń. Działania edukacyjno-profilaktyczne i pomocowe prowadzone są za pośrednictwem stron www, forów, blogów, czatów, maili, serwisów tematycznych, komunikatorów tekstowych i głosowych.

Streetworking, rozpatrywany w kontekście *helping profession*, to zawód profesjonalizujący się, zyskujący status semiprofesji (Rymsza, 2022).

PODWÓJNE WZMOCNIENIE (DOUBLE EMPOWERMENT)

Nowy profesjonalizm praktyk streetworkera opiera się na zasadzie wzajemnego wzmocnienia, polegającej na budowaniu relacji pomocowej, zapewniającej podmiotowość obu stron – zarówno odbiorców działań,

jak i doradców ulicznych. Specyfika pracy w codziennym pozainstytucjonalnym środowisku prowadzi do modyfikowania działań pomocowych oraz nabywania kolejnych umiejętności społecznych i zawodowych. Profesjonalizacja pracy sprzyja upodmiotowieniu streetworkerów, aktywizując ich do samoorganizacji środowiskowej. Zjawisko to jest „urzeczywistnieniem zasady podwójnego efektu empowermentu” (Rymsza, 2016, 27).

Badani streetworkerzy deklarują, że stają się bardziej odważni, cierpliwi i wytrwali, mają poczucie realizacji misji i przydatności społecznej (Dec-Piotrowska, 2018). W wyniku doświadczeń i zdobytej wiedzy zmieniają własne przekonania i nastawienie do odbiorców swoich działań, stając w obronie osób wykluczonych. Podejmują próby zmiany stereotypów społecznych, jakimi dawniej sami się posługiwali. Streetworker staje z nimi na równi, przełamując nie tylko stereotyp osób wykluczanych, ale również stereotyp pracownika socjalnego, kojarzonego głównie z ograniczeniami instytucjonalnymi, rutyną administracyjną i sztywnością działania (Kamińska, Ornacka i Beszłej, 2020).

Proces podnoszenia jakości pracy streetworkera sprzyja usamodzielnianiu i większej podmiotowości adresatów jego wsparcia. Dotyczy to zarówno relacji z jednostką, jak i świadczenia usług w społeczności (*community-based service*). Streetworking może służyć zainicjowaniu więzi grupowych, budowaniu wspólnego potencjału w celu podjęcia późniejszych działań samopomocowych (Dec, 2012). Działanie prowadzone bezpośrednio w przestrzeni publicznej ma znaczenie w zakresie integracji społecznej mieszkańców, w tym również reintegracji osób marginalizowanych. Metoda ta okazuje się skuteczna w podejmowaniu działań w środowiskach o niskiej aktywności lokalnej. Działania streetworkerów idą w parze z osiąganiem celów rewitalizacji społecznej, szczególnie kiedy kierowane są do młodzieży (Sierocka, Drewniak i Pułka, 2012).

RELACJE STREETWORKERA Z INNYMI SPECJALISTAMI

Zgodnie z założeniami procesu deinstytucjonalizacji streetworkerzy korzystają z infrastruktury usług społecznych, współpracują z różnymi podmiotami i aktorami życia społecznego oraz pozyskują sojuszników i wsparcie środowiskowe, wykorzystując ich zasoby i potencjał. Niezależnie od usytuowania streetworkera w organizacji pozarządowej czy w instytucji sektora publicznego, niezbędne jest zawiązanie swego rodzaju koalicji na rzecz ulicznej pracy socjalnej. Streetworkerzy podejmują działania o charakterze rzecznictwa interesów podopiecznych z instytucjami, przedstawicielami świata polityki, mediów i opinią publiczną. Streetworker jest brakującym ogniwem, pośrednikiem, „pomostem” pomiędzy osobami wykluczonymi i zagrożonymi wykluczeniem a instytucjami. Jego rolą jest przekazywanie osobom wykluczonym informacji o możliwościach instytucjonalnej pomocy socjalnej, a zarazem nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami.

Streetworking to platforma łącząca działania organizacji pozarządowych oraz organizacji sektora publicznego. Kluczowe jest wypracowanie dokładnych reguł tej współpracy oraz określenie kompetencji po-

szczególnych partnerów. Streetworker aktywnie włącza się w tworzenie i funkcjonowanie Lokalnych Systemów Wsparcia (Bielecka i in., 2015). Wymaga to tworzenia sieci powiązań z różnymi instytucjami i organizacjami: służbami mundurowymi (policja, straż miejska, leśna, graniczna, służby ochrony kolei oraz ochrony obiektów), instytucjami pomocy społecznej (powiatowe centra pomocy rodzinie, miejskie lub gminne ośrodki pomocy społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej, placówki służby zdrowia), poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, zespołami kuratorskimi, fundacjami, stowarzyszeniami etc.) oraz partnerami w mieście (np. ogniska i kluby, świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kina, teatry, galerie, centra rozrywki, ośrodki sportowe).

Streetworkerzy współpracują z przedstawicielami innych zawodów i profesji pomocowych w ramach patroli, interwencji kryzysowych, spotkań interdyscyplinarnych w celu omówienia strategii działań czy wymiany informacji. Streetworker monitoruje, a zarazem tworzy sieć informacji na temat środowiska osób wykluczonych, dzięki temu wraz z innymi zawodowymi pomagaczami może rekomendować nowe schematy pomocy administracyjnej i instytucjonalnej.

ZAKOŃCZENIE

Streetworking wpisuje się w proces deinstytucjonalizacji praktyk pomocowych w nurcie nowego profesjonalizmu. Uliczny pracownik socjalny stosuje metodykę pracy opartą na zasobach, oferując spersonalizowane wsparcie podopiecznym i ich rodzinom oraz rozwijając podejście środowiskowe przy współudziale przedstawicieli różnych systemów wsparcia. Streetworker wykracza poza tradycyjne granice praktyki zawodowej oraz dotychczasową formułę pomocy, zakładającą bierność jej odbiorcy. Opiera się na szerokiej interdyscyplinarnej wiedzy, a zarazem zdaje sobie sprawę z granic swojej interwencji. Nie pozycjonuje się w roli wszechwiedzącego eksperta, nie wchodzi też w relację ze z góry określonym wynikiem, czy założeniem wymuszonej zmiany zachowania. Towarzystwo jest procesem horyzontalnym, a nie hierarchicznym, podejściem oddolnym i dialogicznym, w którym rozwiązania są współtworzone, a nie narzucane. Streetworking to niskoprogowa wymagająca czasu, praktyka włączająca osoby wykluczone na ich warunkach. Określana jest przez Darrena Hilla i Erika Laredo (2018, 12) jako radykalna środowiskowa praktyka pomocowa, forma promowania demokracji, wyzwanie dla nierówności społecznej. Ma niewątpliwie charakter emancypacyjny, wykorzystuje wartości godności ludzkiej, równości, sprawiedliwości i solidarności. Jednak realizowana w sposób nieprofesjonalny może przekształcać się w formę kontroli społecznej lub tzw. miękkiej policji.

Streetworker zaczyna od miejsca, w którym znajduje się potencjalny odbiorca jego pomocy. Fizyczna lokalizacja, czyli ulica to również miejsce o znaczeniu mentalnym i emocjonalnym dla obu stron tej relacji. Wyzwaniem dla pracowników ulicznych jest uznanie, że streetworking jest sam w sobie „płynną koncepcją”, gdyż brakuje konkretnych regulacji dotyczących standardów ich pracy. Jeden z przypisywanych jej celów: „osiągnąć to, co nieosiągalne” (Dynamo International,

2008, s. 15) dobrze obrazuje tę sytuację. Praca uliczna jest działaniem koniecznym, a zarazem wyjątkowo trudnym, wciąż wymagającym rewizji i autoewaluacji. Polscy streetworkerzy deklarują w badaniach ogromny potencjał swojej pracy i satysfakcję z jej wykonywania (Adamczyk, 2019). Wybierając pracę uliczną, kierowali się motywacją altruistyczną, nie licząc na wzbogacenie życiorysu czy podniesienie samooceny, jednak duża część z nich nie wybrałaby ponownie tej działalności (Tarka-Rymarz, 2016). Streetworkerzy dostrzegają duże znaczenie swoich działań w systemie pomocy społecznej, a zarazem wskazują na obciążenia wieloma problemami, wynikającymi z braku regulacji prawnych, niedostatecznej liczby szkoleń (Wasilewska-Ostrowska, 2018).

Obecność streetworkera nie jest oczywistym, stałym punktem odniesienia dla osób wykluczonych w sytuacji, gdy zawiodły inne organizacje i instytucje pomocowe. Istnieje ryzyko związane z niedostosowaniem infrastruktury obok oczywistych zagrożeń, wynikających z nietypowego miejsca, czasu i samej organizacji pracy streetworkera oraz ze specyficznych cech podopiecznych. Rosnąca liczba konkursów na usługi streetworkingu w dalszym ciągu nie zaspokaja rosnących potrzeb w tym zakresie. Projekty z udziałem pracy ulicznej, realizowane epizodycznie i w krótkim czasie, nie pozwalają na wypracowanie trwałych zmian w środowisku osób wykluczonych. Zewnętrzne finansowanie projektów w organizacjach pozarządowych ogranicza możliwość dopasowania środków do realnych potrzeb streetworkerów w dziedzinie szkoleń, monitoringu i ewaluacji. Elementem niesprzyjającej infrastruktury pracy streetworkera jest niestabilność zatrudnienia w oparciu o umowy cywilnoprawne, które nie zapewniają odpłatnego urlopu oraz wynagrodzenia chorobowego (Czapnik i Kucińska, 2017). Doświadczenia tego typu przyczyniają się do wzrostu świadomości, że konieczne jest budowanie systemu wsparcia samych streetworkerów.

Metoda streetworkingu nie była dotychczas prawnie uregulowana w zakresie legitymizacji zawodu, co przyczyniało się do niskiej oceny społecznej pracy streetworkerów. Wprowadzenie zawodu streetworkera do Klasyfikacji Zawodów i Specjalności od 2025 r. jest istotnym krokiem w procesie profesjonalizacji pracy ulicznej. Daje to szansę na uregulowanie praw, obowiązków i uprawnień streetworkerów, jasne określenie wymaganych kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz zapewnienie korzystnych warunków zatrudnienia, możliwości szkoleń, superwizji i dostępu do odpowiednich narzędzi pracy. Wpisanie usługi streetworkingu do ustawy o pomocy społecznej stanowiłoby kolejny krok, a zarazem kolejne wyzwanie w procesie deinstytucjonalizacji i profesjonalizacji tej środowiskowej praktyki pomocowej.

Opisane w artykule wyzwania związane z deinstytucjonalizacją i profesjonalizacją streetworkingu potwierdzają ich procesualny charakter. Celem zmian nie jest ostateczne zdefiniowanie roli pracownika ulicznego ani jednoznaczne określenie granic pozainstytucjonalnego modelu tej formy pomocy, lecz przede wszystkim rozwój i promocja nowych, zróżnicowanych oraz społecznie pożądanych – inkluzywnych i aktywizujących – zasad organizowania wsparcia na poziomie społeczności lokalnych.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES

- Adamczyk, B., 2019. Pasja pedagogiczna streetworkerów w Polsce jako towarzyszenie dzieciom ulicy. *Seminare*, 40, 2, 61–72.
- Baranowski B., 1986. *Ludzie gościńca w XVII–XVIII wieku*. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie.
- Bielecka, E. i in., 2015. *Standardy pracy środowiskowej kierowanej do dzieci i młodzieży realizowane przez: wychowawców podwórkowych, streetworkerów – pedagogów ulicy, streetworkerów młodzieży w mieście Warszawa*. Warszawa: Biuro Pomocy i Projektów Społecznych m.st. Warszawa. Dostępny w: https://wsparcie.um.warszawa.pl/documents/67381/19303505/standardy_pracy_srodowiskowej_2015_04_30ost_0.pdf/1812a0b5-a-279-6168-01ac-8f97644b700d?t=1634497979706 [Dostęp: 28.11.2023].
- Bielecka, E., 2014. Pedagogika podwórkowa, pedagogika ulicy, streetworking: analiza porównawcza. *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa*, 1, 219–232.
- Czapnik, M., Kucińska, M., 2017. Zagrożenia w pracy streetworkera bezdomności. *Roczniki Teologiczne*, 64(1), 155–165.
- Dec, J., 2012. Poradnictwo dla osób z grup marginalizowanych – streetworking. *Studia Poradnicze*, 1, 129–141.
- Dec-Piotrowska, J., 2018. Refleksje doradców nad własnymi doświadczeniami w streetworkingu. *Dyskursy Młodych Andragogów*, 19, 237–253.
- Dębski, M., Michalska A., red., 2012. *Podręcznik streetworkera bezdomności*. Gdańsk: Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności.
- Dynamo International Street Workers Network. Dostępny w: <https://dynamointernational.org/en/street-workers-network-en/> [Dostęp: 20.12.2023].
- Dziennik Ustaw 2024 r. poz. 1372, Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 września 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania
- Federacja Organizacji Streetworkerskich na rzecz Dzieci i Młodzieży (FOS). Dostępny w: <https://spis.ngo.pl/302758-federacja-organizacji-streetworkerskich-na-rzecz-dzieci-i-mlodziezy-fos> [Dostęp: 20.11.2023].
- Ferguson, H., 2004. *Protecting children in time: Child abuse, child protection and the promotion of welfare*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.
- Gierek, P., Gierek, M., Krzepina, R., 2014. *Janusz Korczak jako prekursor współczesnego streetworkingu*. W: K. Zabawa, R. Pater, red., *Dzieło Janusza Korczaka wobec wyzwań XXI wieku. Specyfika relacji dziecko-dorosły*. Kraków: Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM, 143–162.
- Hill, D.J., Laredo, E., 2018. First and last and always: streetwork as a methodology for radical community social work practice. *Critical and Radical Social Work*, 7(1), 1–15.
- Kamińska, M., Ornacka, K., Beszlej, D., 2020. Praca socjalna z dzieckiem metodą streetworkingu: o wydobywaniu potencjału i budowaniu relacji w przestrzeni społecznej dziecka. *Zeszyty Pracy Socjalnej*, 25, 1, 59–77.
- Korczak, J., 1901. *Dzieci ulicy*. Warszawa: nakład A. Pajewskiego, ulica Niecała 12., Druk i Lit. F. Kasprzykiewicza, Miódowa 6.
- Magreta, N., 2006. *Odmienne perspektywa ulicy. Szkic streetworkingu*. W: J. Kwaśniewski, red., *Badania problemów społecznych 2*. Warszawa: Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW, 125–145.
- Meller, A., Adamczyk, A., Koszutowski, A., *Wdrożenie i szkolenie streetworkerów, e-przewodnik streetworkingu*. Dostępny w: http://www.ab.org.pl/e-przewodnik/fr_index.html [Dostęp: 20.11.2023].
- Michalska, A., *Streetworking w doświadczeniach europejskich, e-przewodnik streetworkingu*. Dostępny w: http://www.ab.org.pl/e-przewodnik/fr_index.html Dostęp: 20.11.2023].
- Michel, M., 2011. Streetworking – teoretyczne podstawy profilaktyki i resocjalizacji w środowisku otwartym. W: M. Michel, red., *Streetworking Aspekty teoretyczne i praktyczne*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 13–34.
- Międzynarodowy przewodnik metodologiczny po streetworkingu na świecie*. 2008. Bruxelles: Dynamo International, OSOS. Dostępny w: http://www.praktycy.org/osos/osos_przewodnik_metodologiczny.pdf [Dostęp: 20.12.2023].
- Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich OSOS. Dostępny w: www.osos.org.pl [Dostęp: 20.11.2023].
- Ronatowicz, W., Poremska, M., 2013. *Streetworking formą pracy wśród osób świadczących usługi seksualne*. W: R. Kowalczyk, M. Leśniak, red., *Prostytucja. Studium zjawiska*. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, s.195–222.
- Rymsza, M., 2016. Jaka profesjonalizacja pracy socjalnej w Polsce i jaki rozwój służb społecznych? *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 35 (4), 25–42.
- Rymsza, M., 2022. Ewolucja pracy socjalnej i innych zawodów pomocowych w Europie w XX i XXI wieku: w stronę nowego profesjonalizmu praktyk pomocowych. *Praca Socjalna*, 4(37), 13–34.
- Rymsza, M., 2023. *Polityka deinstytucjonalizacji profesjonalnych praktyk pomocowych w perspektywie socjologicznej*. W: M. Rymsza, red., *W stronę środowiskowych usług społecznych. Deinstytucjonalizacja praktyk pomocowych w Polsce i Europie. Raporty Uniwersyteckiego Obserwatorium Deinstytucjonalizacji Praktyk Pomocowych*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 7–30.
- Rynkiewicz, J. i in. 2019. *Partyworking. Wybrane zagadnienia*. Lublin: Towarzystwo Nowa Kuźnia. Dostępny w: <https://www.nowakuznia.org/pliki/partyworking.pdf> [Dostęp: 17.11.2023].
- Sierocka, B., Drewniak, M., Pulka, S., 2012. *Model pracy z dziećmi i młodzieżą w formule streetworkingu wypracowany w ramach Programu Rewitalizacji Społecznej „Pod parasolem Kazimierza”*. W: J. Kowalczyk, red., *Rewitalizacja społeczna, współpraca międzysektorowa, streetworking. Refleksje wokół realizacji pilotażowego programu rewitalizacji społecznej „Pod Parasolem Kazimierza”*. Kraków: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, 121–137.
- Standardy pracy środowiskowej kierowanej do dzieci i młodzieży realizowane przez: wychowawców podwórkowych, streetworkerów – pedagogów ulicy, streetworkerów młodzieży w mieście Warszawa*, Biuro Pomocy i Projektów Społecznych m.st. Warszawa 2015. Dostępny w: https://wsparcie.um.warszawa.pl/documents/67381/19303505/standardy_pracy_srodowiskowej_2015_04_30ost_0.pdf/1812a0b5-a279-6168-01ac-8f97644b700d?t=1634497979706 [Dostęp: 28.11.2023].
- Szczypior, E., Meller, A., *Standard streetworkingu (ulicznej pracy socjalnej)*. Dostępny w: <https://www.ab.org.pl/e-przewodnik/tekst/12.pdf> [Dostęp: 20.11.2023].
- Szeintuch, S., 2015. Street work and outreach: A social work method? *The British Journal of Social Work*, 45, 6, 1923–1934.
- Szluz, B., 2014. Streetworking jako nowa forma interwencji i pracy z osobami wykluczonymi społecznie. *Seminare*, 35, 2, 101–111.
- Tarka-Rymarz, K., 2016. Motywy wyboru pracy wolontariusza streetworkingu. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia – Psychologia*, 29(1), 89–103.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.; Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych, Dz.U. 2008, nr 223, poz. 1458, a także z 2009 r. nr 157, poz. 1241, z 2010 r. nr 229, poz. 1494, z 2011 r. nr 134, poz. 777, nr 201, poz. 1183, z 2013 r. poz. 645.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz.U. 2003, nr 96, poz. 873. z późn. zm.; Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2010, nr 28, poz. 146.
- Walendzik, A., 2005. *Streetworking jako forma pracy socjalnej*. W: E. Bielecka, red., *Streetworking. Teoria i praktyka*. Warszawa: Pedagogium WSPR.